

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Zaļmaldināšana: problēmas un risinājumi

Ieva Baldiņa

Patērētāju tiesību aizsardzības centra
Patērētāju tiesību uzraudzības departamenta direktore,
iestādes direktora vietniece

20.09.2023.

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Kas ir vides paziņojumi un zaļmaldināšana?

Vides paziņojumi (*angļu val. «green claims», «environmental claims», «sustainability claims» u.tml.*) jebkāda prakse (paziņojumi), kas norāda vai kā citādi rada iespaidu, ka precei vai pakalpojumam vai tirgotājam ir pozitīva ietekme, nav ietekmes vai ir mazāk kaitīga ietekme uz vidi nekā citām precēm vai pakalpojumiem vai tirgotājiem vai arī ar laiku tiek uzlabota ietekme.

Ja šādi paziņojumi nav patiesi vai tos nevar pārbaudīt, tad šādu praksi sauc par **«zaļmaldināšanu»** (*angļu val. «greenwashing»*).

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Vides paziņojumu veidi un to izplatīšanas formas

Tiešie paziņojumi

- apgalvojumi, saukļi teksta formā
- marķējums

Netiešie paziņojumi

- vizuālie, grafiskie attēli
- audio, video
- simboli
- krāsas (zaļa, zila u.tml.)
- dabas skati

Izplatīšanas formas

- reklāma internetā, sociālajos tīklos, masu mēdijos, vidē u.c.
- marķējums uz preces vai tās iepakojuma

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Kā vides paziņojumi ietekmē patērētāja izvēli?

94% Eiropiešu vides aizsardzība ir svarīga un **68%** piekrīt, ka viņu patēriņa paradumi ietekmē vidi*

56% no ES patērētājiem, izvēloties preces vai pakalpojumus, vismaz vienu reizi ņēmuši vērā to radīto ietekmi uz vidi.**

23% patērētāju vērtē lielākās daļas vai pat visu savu pirkumu ietekmi uz vidi.**

67% ir iegādājušies kādu produktu vai produktus, kuri ir videi draudzīgāki, par spīti tam, ka maksājuši dārgāk.**

*Eiropas Komisijas dati 2020.gada 3.marts

**Eiropas Komisijas 2021.gada patērētāju apstākļu aptauja

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

PTAC kompetence patērētājiem adresētu vides paziņojumu uzraudzībā

- Vides paziņojumu izmantošanu komercpraksē PTAC vērtē kontekstā ar **Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma** normām.
- **Par negodīgu komercpraksi PTAC ir tiesīgs:** uzlikt tiesisku pienākumu - izbeigt, atsaukt, izslēgt elementus, neizplatīt nākotnē piemērot soda naudu līdz 4% no apgrozījuma (līdz 300 000 EUR (LV); 2mlj EUR (pārrobežu pārkāpumiem)).
- **Izstrādē:** Direktīva par patērētāju spēcināšanu zaļās pārkārtošanās procesiem.
Vides paziņojumu direktīva.

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Galvenie principi vides paziņojumu veidošanā (1)

ISO 14021:1999 pamatprasības:

► Konkrēti, precīzi un nepārprotami

izteikti skaidrā, precīzā un patiesā veidā, kas nav maldinošs patērētājiem

► Pamatoti, pierādāmi un pārbaudāmi

komercprakses īstenotājam jāspēj pierādīt paziņojumu patiesumu ar neatkarīgiem, pārbaudāmiem un vispārēji atzītiem pierādījumiem

vispārēji vides paziņojumi – «zaļš», «videi draudzīgs», «ilgtspējīgs» u.tml., var būt maldinoši, ja tie tiek sniegti neskaidri, nekonkrēti un tos nevar pamatot

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Galvenie principi vides paziņojumu veidošanā (2)

---

vispārīgos vides paziņojumus bez papildu paskaidrojošās informācijas ir pieļaujams izmantot tikai gadījumā, ja produktam ir piešķirts 1. tipa ekomarķējums, piemēram,

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Galvenie principi vides paziņojumu veidošanā (3)

- ES ekomarķējumu drīkst izmantot uz produktiem, kuriem piešķirts ES ekomarķējums, un ar tiem saistītajos reklāmas materiālos.
  - Aizliegts nepatiesā vai maldinošā veidā reklamēt vai izmantot apzīmējumus vai logotipus, kurus iespējams sajaukt ar ES ekomarķējumu.
  - * ES Regula Nr.66/2010
-

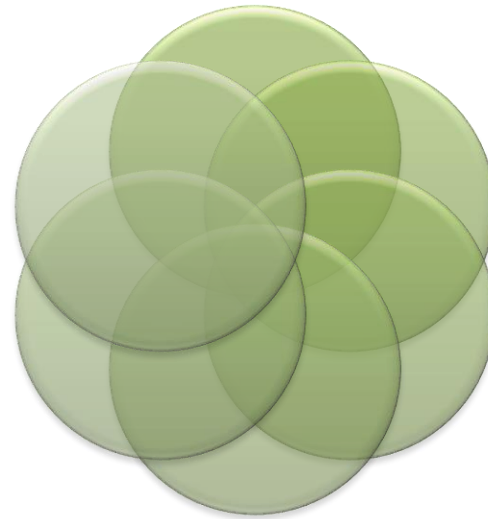

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Norāde uz produkta (tā iepakojuma) vai tirgotāja ilgtspēju

Jābūt pamatojumam, kurā ir izvērtēti šādi aspekti*:

**Ekonomiskie
aspekti**

**Ietekme
uz vidi**

**Sociālie
aspekti**

*ANO Vadlīnijas produktu ilgtspējas informācijas sniegšanai

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

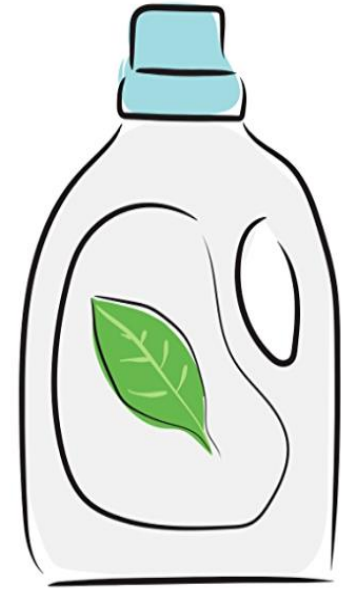
«**BIO**», «**EKO**» izmantošana

Nepārtikas preču jomā **nav** speciāla regulējuma šo terminu izmantošanai reklāmā un marķējumā

«BIO», «EKO» nepārtikas precēm var izmantot, ja:

- tie attiecas tikai uz preces sastāvdaļām;
- produkts nesatur (vai satur ļoti nelielā daudzumā) sintētiskas vielas
- produkta sastāvā galvenokārt ir dabiskas izcelsmes sastāvdaļas un tās iegūtas bioloģiskās ražošanas procesā

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Galvenie principi marķējuma izmantošanai komercpraksē

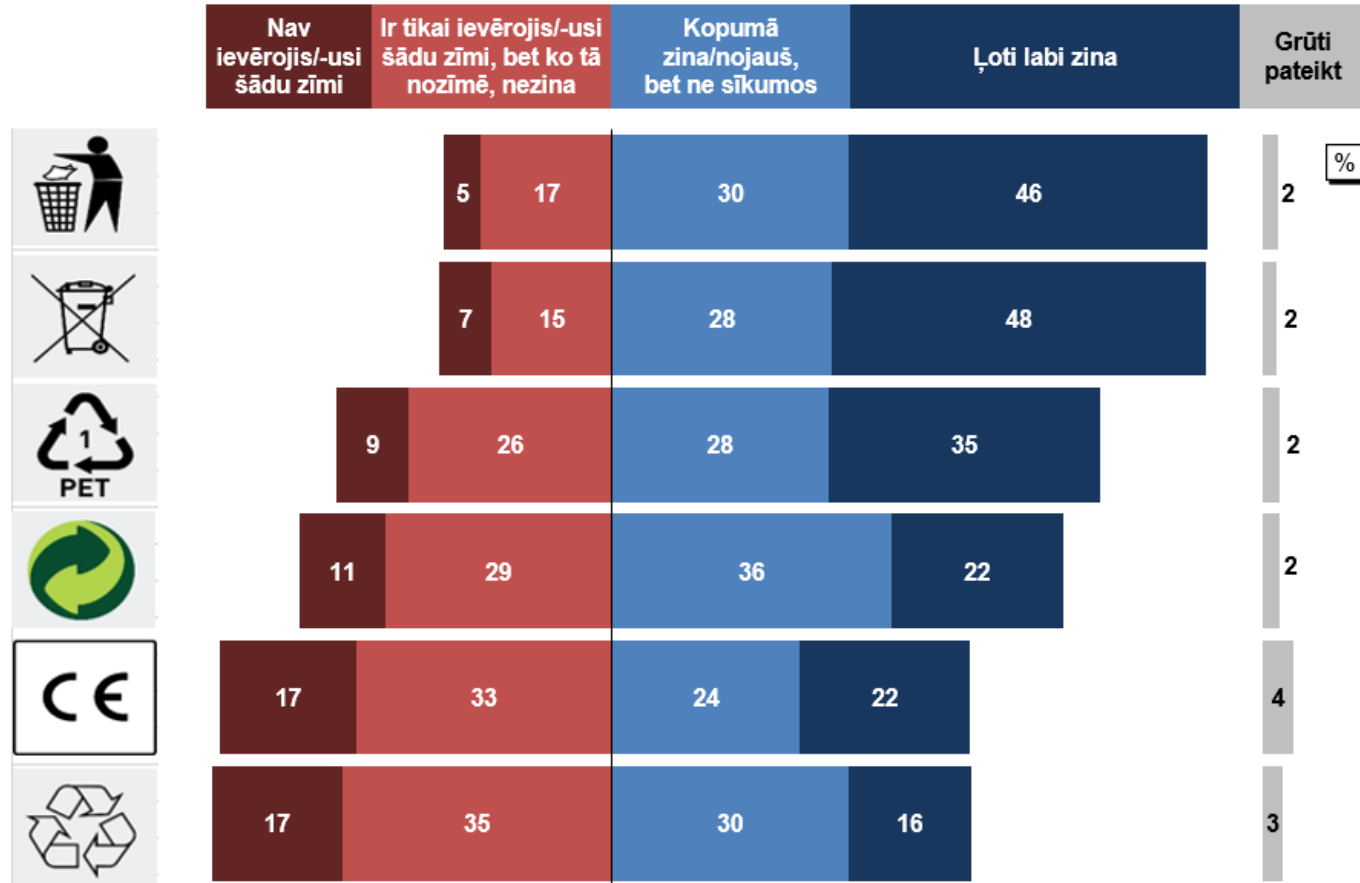
- precīzs, konkrēts, nepārprotami skaidri saredzams un viegli nolasāms
- pārbaudāms, patiess un pamatots ar attiecīgiem pierādījumiem
- simbolu un attēlu izmantošana marķējumā ir skaidra un atbilstoša
- informācija, kas pamato marķējuma izmantošanu, ir aktuāla
- informācija, kas attiecas uz procedūru, metodiku un kritērijiem, kas izmantoti marķējuma lietojuma pamatojumā, ir pieejama uzraugošajām iestādēm pēc pieprasījuma
- marķējums atspoguļo preces / pakalpojuma būtiskākos dzīves cikla aspektus
- patērētājiem pieejama skaidrojoša informācija par marķējuma nozīmi

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Patērētāju zināšanas par zīmēm uz preču iepakojumiem

SKDS 2023.gada pētījums, aptaujāti 1012 respondenti Latvijā

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Vides paziņojumu uzraudzība: ES kopējās aktivitātes

2020.gada 2.pusē ES patērētāju uzraudzības iestādes koordinēto pārbaūžu ietvaros pārbaudīja 344 iespējami negodīgus vides paziņojumus:

- 42% gadījumu minētie apgalvojumi bija pārspīlēti, nepatiesi vai maldinoši
  - 59% tirgotāji nevarēja sniegt vides paziņojumu pamatojumu (pierādījumus)
  - 37% vides paziņojumi ietvēra vispārīgus un neskaidrus paziņojumus kā «ilgtspējīgs», «videi draudzīgs»
-

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Vides paziņojumu uzraudzība Latvijā (sadzīves ķīmija) (1)

Izvērtētas 10 Latvijas sadzīves ķīmijas ražotāju un tirgotāju tīmekļvietnes, kurās patērētājiem tiek piedāvāti produkti, izmantojot vides paziņojumus

---

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Vides paziņojumu uzraudzība Latvijā (sadzīves ķīmija)(2)

Galvenās problēmas

- ▶ Pārāk vispārīgi un neskaidri, maldinoši vides paziņojumi.
  - *Videi draudzīgi līdzekļi*
  - *Daļa no produktiem, ko ražo uzņēmums, ir drošs cilvēkam un videi*
  - *Daļa no produktiem ir ražoti ar minimālu apdraudējumu veselībai un videi*
  - *Ekoloģiskie dabīgie tīrīšanas līdzekļi ir izgatavoti no dabīgām augu un minerālu sastāvdaļām*
  - *Nesatur bīstamas ķīmiskas vielas, bet ir tikpat iedarbīgi kā plaši pazīstamie kodīgie ķīmiskie līdzekļi*
  - *Tie ir īsti bioloģiskie līdzekļi, kas satur dzīvotspējīgas mikroorganismu kultūras*
  - Produkta nosaukums ietver norādi "EKO" - bet tas nozīmē:
    - "Efektīvais Komplekss Oriģinālais"
- ▶ Vienā gadījumā - vispārīgs paziņojums par komersanta ilgtspējas politiku
  - Nav info, kas pamato minētos paziņojumu

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Vides paziņojumu uzraudzība Latvijā (kosmētika un mode)

Izvērtētas 10 Latvijas apģērbu ražotāju un kosmētikas ražotāju vietnes

Galvenās problēmas

- *Pārāk vispārīgi un neskaidri, maldinoši vides paziņojumi:*
- *Ilgospējīgs zīmols*
- *Ilgospējīgs dizains*
- *100% dabīgs sastāvs*
- *Dabiskas krāsas*
- *Nesatur plastmasu*
- *Dabīga kosmētika*
- *Dabai draudzīgs*

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Vides paziņojumu uzraudzība

BIO WATER lieta (PTAC 2020.12.07 lēmums Nr.22-pk)

Dzeramā ūdens maldinoša reklāma:

- augstvērtīgāks, veselīgāks ūdens
- atbilst augstākiem kvalitātes kritērijiem un to apliecina zīme «Bio Water»
- apstrādāts ar strukturēšanas tehnoloģiju
- strukturēts ūdens palielina bioenerģiju, normalizē skābju un sārmu līdzsvaru organismā utt.

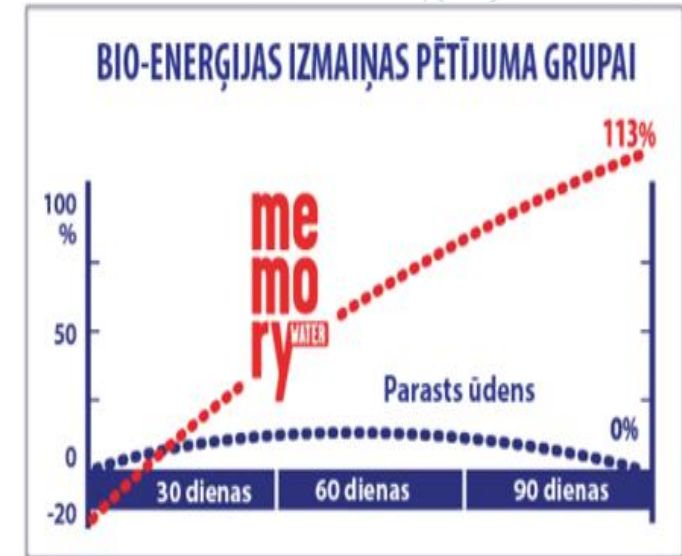

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Vides paziņojumu uzraudzība

Neatbilstoši pierādījumi – BIO WATER

- Protokols ar sertifikācijas kritēriju izvērtējumu - neapliecina ūdens atbilstību augstākiem kritērijiem
- Trūkumi kritērijos, sertifikācija nav caurspīdīga
- Strukturēšanas tehnoloģijas apraksts – subjektīvi, pseidozinātniski/ezotēriski apgalvojumi
- Krievijas zinātnieku pētījumi par bioenerģiju – nepilnīgi, zinātniski nepamatoti

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

zalando

Vides paziņojumu uzraudzība Zalando SE (EK koordinētās darbības)

- Maldinošas ilgtspējīguma ikonas (simboli)
  - Maldinošs ilgtspējīguma filtrs
  - Maldinoša informācija par tirgotāja ilgtspējīguma mērķiem
  - Nav pietiekamu pierādījumu vides paziņojumu patiesumam
-

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

SUSTAINABLE
PACKAGING

Kosmētikas produktu tūbiņas tiek ražotas
no cukurniedrēm, kas ir 100%
pārstrādājams resurss, un tā ražošana
ievērojami samazina CO2 izmešus gaisā.

Neatbilstoša prakse

Nepamatoti un pārāk vispārīgi apgalvojumi

- Nav pamatojuma apgalvojumam «tā ražošana ievērojami samazina CO2 izmešus gaisā»
  - Apgalvojumam «Sustainable packaging» pamatojums tikai par vides aspektu ievērošanu, bet netika iesniegts pamatojums par sociālajiem un ekonomiskajiem aspektiem
-

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Atbilstoša prakse (1)

Konkrēts un skaidrs paziņojums

Reklāmā sniegts apgalvojums: *«Produkta iepakojums ir izgatavots no 85% pārstrādājama materiāla»*

Nepareizi: *«Izgatavots no 85% pārstrādājama materiāla»*

Nav skaidrs, vai apgalvojums attiecas uz produktu, tā iepakojumu vai sastāvdaļu

---

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Atbilstoša prakse (2)

ES ekomarķējums izmantots atbilstoši

- Konkrēti un skaidri norādīts, uz kuriem piedāvātajiem produktiem tas attiecas
- Patērētāju izpratnes veicināšanai sniegta skaidrojošā informācija - piemēram, ko nozīmē produkts ar ES ekomarķējumu, kas ir ES ekomarķējums u.tml.

Nepareizi: *Mājas lapā sniegts apgalvojums «Visi mūsu produkti ir videi draudzīgi, to apliecina ekomarķējums», lai gan patiesībā tikai daži produkti ir marķēti ar ES ekomarķējumu*

Produktam ir piešķirts ES ekomarķējums Ecolabel

Izmantojot šo mazgāšanas līdzekli, kuram ir piešķirts ekoloģiskais marķējums, un ievērojot lietošanas ieteikumus, mazinās ūdens piesārņojums, atkritumu veidošanās un elektroenerģijas patēriņš.

Ekopuķīte

Mērķis - samazināt kaitējumu videi un arī veselībai visā produkta dzīves ciklā. Prasību izstrādē piedalās eksperti, ražotāji, nevalstiskās organizācijas. Atbilstības kritēriji noteikti, izmantojot zinātniski pamatotas metodes.

Nosacījumi, lai iegūtu šo marķējumu - Produkta atbilstību prasībām veic ES dalībvalsts kompetentā iestāde, izvērtējot iesniegtos dokumentus, kā arī testējot produktus un auditoram apmeklējot ražotni.

Augstas prasības kaitīgu ķīmisko vielu ierobežošanai gan attiecībā uz to saturu produktos, gan visā produkta dzīves ciklā. Augstas prasības attiecībā uz CO2 un citu siltumnīcas efekta gāzu emisiju samazināšanu un atjaunojamo resursu izmantošanu produkta dzīves ciklā.

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Atbilstoša prakse (3)

Vispārējā norāde lietota kopā ar speciālo norādi

Reklāmā sniegts apgalvojums:

*«Mūsu jaunais produkts ietaupa 20%
vairāk elektroenerģijas nekā
produkta iepriekšējā versija, ja šo
produktu lieto kopā ar mūsu
akumulatoru X».*

Nepareizi: «Mūsu jaunais
produkts ietaupa 20%
elektroenerģijas nekā
produkta iepriekšējā
versija»

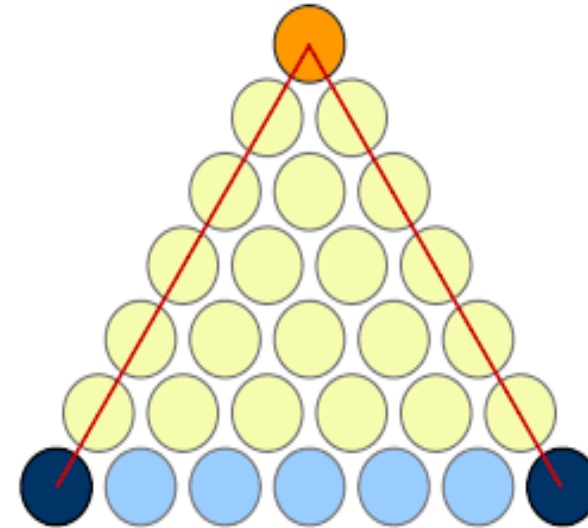

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

PTAC rekomendācijas: pierādījumi

- ✓ **Objektīvi, zinātniski pamatoti**
- ✓ **Neatkarīgi**
- ✓ **Vispārēji atzīti**
- ✓ **Attiecināmi**
- ✓ **Pārbaudāmi**

Piemēram:
testēšanas pārskati/sertifikāti/produkta vides deklarācija (EPD), ietekmes uz
vidi izvērtējumi (LCA) u.tml.

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Piemēri par pierādījumiem no citām valstīm

Lai apstiprinātu paziņojumu, ka kokrēta ražotāja PET pudelēm ir “zema CO2 izdalīšanās”, PET pudelu pārdevējs iesniedza pētījumu, kuru veica 3. neatkarīga puse par ietekmi uz vidi dažādām PET pudelēm un arī dažādu pārtikas produktu iepakojumiem 10 valstīs (dzīves cikla izvērtējums) (Ungārija)

Lai apstiprinātu paziņojumus par to, ka prece sadalās kanalizācijas sistēmā, jābūt veiktai neatkarīgai ekspertīzei (testam), kā arī ekspertīzei jāizmanto attiecīgajā jomā apstiprinātas (pieņemtas) testēšanas metodes. Testiem jātiek veiktiem reālos apstākļos, kādos preces tiks izmestas (ASV iestāžu ieteikumi pierādījumiem)

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Vadlīnijas par vides paziņojumiem komercpraksē

PTAC vadlīnijas

ANO vadlīnijas

Eiropas Komisijas vadlīnijas

Lielbritānijas uzraudzības iestāžu vadlīnijas

Nīderlandes uzraudzības iestādes vadlīnijas

Patērētāju tiesību
aizsardzības centrs

Paldies par uzmanību!

